

A IN PROCLIDIA

DOCHI SPHAERAM, IOANNIS STOEFLERI IVS
stingensis, commentarius absolutissimus incipit.

Contextus sphaerae huius inscriptio.
PROCLI DIADOCHI SPHAERA.

DROCIOS PLURES LEGIMUS, AVTHORIBVS SVIDA
& Philostrato. Quorū primus Proclus Naucratis. Quem
Philostratus asserit unum fuisse ex suis praceptoribus, &
Athenis docuisse: Filiumq; habuisse luxui deditū. In quem
non modo nō seuerus fuit, sed usq; adeo indulgens, ut in a-
lēdis auibus, canibusq; plus q̄ in docēdis literis adesset &c.
Naucratis appellatus, à Naucratis Nomo aut praefectura
Aegypti. Testis Plinius lib. 5. cap. 9. Et Naucratis ciuitas Aegypti, de qua idem
lib. 5. capi. 10. non longē ab oppido, quod ab eo & Ptolemæo lib. 4. capi. 5. tabu-
læ 3. Africæ appellatur Sais. Et Plinio Naucraticum ostium Nili, quod alij (pu-
ta Ptolemæus) Heracleoticum nominant. Secundus Proclus è Sicilia Mal-
leotes patria. Scripsit in sophismata Diogenis, & contra Epicurum. Tertius
Proclus cognomento Proculeius, ex Laodicea Syriae. Qui scripsit Theologicū
in Pandoræ fabulam, Hesiodi in aurea carmina, Isagogen in arithmetica Nicomachi,
& quaedā alia geometrica. Quartus, & est noster Proclus, natione Ly-
cius, discipulus Syriani: philosophus Platonicus, praefuit scholæ Atheniēsi. Cu-
ius discipulus & successor Marinus Neapolitanus fuit. Scripsit plura in philo-
sophia, mathematica & grammatica, commentarios in totum Homerum. Is est
cuius opera, quæ ad nos uenere, hæc sunt. Cōmentarij in Platonem: Sufforma-
tiones astronomicæ: Fabrica astrolabij: & opusculum sphaerae, quod in manibus
habemus. Scripsit præterea contra Christianos epicheremata decemotto. Ad-
uersus quem Ioannes, Grammaticus cognomento aut Philoponus, genere
Alexandrinus scripsit Apologiam, dicitans: Eū quamquam in rebus Græca-
nicis magnū, stultum tamen esse, & in hac parte indoctum. Aduerte nostrum
Proclum fuisse Lyciū. De Lycia Ptole. lib. 5. ca. 3. Tabula 1. Asiae. Et Plinius lib.
5. capi. 27. Vbi habet, quod quondam habuerit septuaginta oppida, nunc tantū
C triginta sex. Tot enī numeret Ptole. Syrianus Alexandrinus philosophus Pla-
tonicus, docuit Athenis, scripsit in totum Homerum. Cōmentarios septem in
rempub. Platonis: & alia. Huius discipulus & successor fuit noster Proclus. Ma-
rinus Neapolitanus philosophus & orator, græce eruditus Procli discipulus
& successor, sub Adriano scripsit ipsius Procli & uitā & disertationes, uersibus
& soluta oratione. Quare iuxta coniecturam, Proclus floruit sub Traiani tem-
poribus, aut circiter. Diadochus non (ut opinor) à ciuitate Lyciæ, ut nos dici-
mus. N. Vlmenfis, N. Augustensis, N. Constantiensis &c. Nulla est enim ciui-
tas huius nominis in Lycia. Immo nec huius nominis ullā offendo apud Geo-
graphos. Quare nomen familiæ, aut profapiae esse crediderim. Vt de Scipioni-
bus, Flaurijs, Flāminijs, aut Quintijs facile exempla induci possent. Sic Proclus
noster à profapia Diadochus appellatus: Vt reor, à gēma, authore Plinio ca. 10.
lib. 37. Est enim gemma Beryllo simillima Diadochos nominata. Nec id incō-
uenit. Nam nostri Germaniæ nobiles fere innumerī, cognominant̄ à duris &
immanibus lapidibus, saxis, rupibus, montibus. Vt Herttenfelfer, Trakken-

Proclus Naucra-
cratis
Suidas
Philostratus

Plinius
Ptole.

Proclus Mal-
leotes. 2
Proclus Pro-
culeius 3

Proclus Dia-
dochus 4
Procli opera

Syrianus

Marinus

C. Plinius ta-
men lib. 6. cap.
30. Vt genuia
lectio habet,
Dochos popu-
los recenset.

Eius uires lege
apud Camillū

felfer, Gryffenfelfer, Herttenftainer, Klingenberg, Helfenfteiner, Reche D
berger &c. Conuenientius igitur à pretiofis lapidibus cognomina uſurpantur.

Opusculum hoc tractat de ſphæra, quapropter ſecernitur ab alijs eiusdem li
bris. Quanquam libellus de fabrica Aſtrolabij etiam ſit de ſphæra, non tamen
cõſimilis eſt tractatus. Quia in eo fit tractatio de ſphæra proiecta uel extenſa in
Planisphæriũ planum. Quocirca planisphærium appellatur. Hic autem de ſphæra fit mentio,
prout eſt corpus globolum, rotundum, multis & uarijs circulis ornatum. Nõ
ſit obſecro, candidi auditores, libellus noſtri Procli, quem interpretari polliciti
ſumus, uobis cõtemptui & leuis exiſtimationis, ob id, quod paruulus eſt. Num
Euangelij eſtis ſectatores: ſequamini igitur redemptorem ueſtrũ. De quo Mat
thæus ſcriba euangelicę ueritatis, cap. 18. ſcriptum reliquit. Ad uocans IESVS
Matthæus paruulũ, ſtatuit eũ in medio eorũ. Custodit ſanè paruulos Dominus. Pſal. 114.

Matthæus
Dauid

Non raro comperimur longè pretioſiora eſſe parua corpuscula magnis.

Iaspis

Quod in gemmis & lapillis manifeſtũ eſt. Iaspis præcipuè, uiridis gemma par
ua, pretioſior tamen ob innumeras ſuas uirtutes plurimis magnis ſaxis aut pe
tris. Immo auro dignior. Quid de Molochite minuto lapillo referam? qui in
Molochites cunabulis puerorum appenſus (teſte Dioſcoride) eos à caſibus nociuis custo
Dioſcorides dit. Ecce paruulus paruulis præſtat iuuamen. Quid de Hyacintho, Carbuncu
lo, Smaragdo, Chryſopraſo & alijs dicam? quorum corpora parua, uirtus autẽ

Dioſcorides

Formicarum
industria

maxima. De gemmis ad animantia uenio. Formicis noſtratibus minutis ani
malibus magna in eſt fortitudo, uirtus, ſagacitas, aut (ut ita dicã) prouidentia.
In annũ enim cibos cõdunt: Si quis comparet onera corporibus earũ, fateatur
nullis portione uires eſſe maiores. Operantur noctu plena luna. Eadem & in
terlunio ceſſant: Sepeliuntur inter ſe uiuentium ſolæ, præter hominem. Iam in
Plinius opere qui labor, quę ſedulitas? Hęc Plinius, lib. 11. cap. 30. Quid de apibus, quid
de araneis loquar? Profecto in pluribus excellunt maxima animalia, puta, ea
quos, boues, camelos, trigides &c. Quid de hominibus parux ſtaturæ? Illud
Statiũ. Maior in exiguo regnabat corpore uirtus.

Plinius

Statiũ.
Sphære Pro
cli commen
datio.

Simile ſumite, ò auditores optimi, de noſtro libello iudiciũ. Sane paruulus eſt,
ſed nobilis & pretioſus admodum. In eo enim (ut unico me uerbo expediam)
ſunt radices, principia & fundamenta, quibus poſthabitis, periclitabuntur om
nes ingenuæ artes, & præcipue Aſtronomia. In eo ſane breuiter, ſuccincte &
ordinate traduntur ea, quæ nouitijs, præcipue aſtologiæ diſciplinam cupien
tibus, aditum præbent & uiam patefaciunt. De nobilitate Aſtronomiæ, de qua
Ariſto. præſens tractat libellus, hæc adiungere libuit. Philoſophus in principio ſui libri

Aſtronomiæ
ingenuitas.
Subiectum
ſcientiarum.

Auerrois

de aia, uult. Quod gemino modo ſciẽtia aliqua nobilior alia proclameſ. Primo,
dignitate ſubiecti: Cuius ratio eſt. Quia ſubiectũ eſt materia & cauſa, circa quã
ſciẽtia uerſatur. Et hoc modo nemo ambigit, cæteris paribus, cauſa nobiliori
exiſtente, effectum eius eſſe nobiliorem. Et hoc eſt quod præfatus philoſophus,
ſecundo de Cœlo, 12. Metaphy. Et 16. de animalibus, & eius cõmentator Auer
rois confirmant. Quod melius eſt parum ſcire de re & ſubiecto nobiliori, quã
multum de uiliori. Quare melior eſt ſciẽtia nobilioris: Immo ob ſciẽtiam uil
ioris imperficitur & uileſcit. Vt idem 12. Metaphy. Quod non eſſet, niſi uilitate
ſubiecti. Certum eſt igitur ſciẽtiæ dignitatem ex ſubiecto & materia, cir
ca quam uerſatur, attendi debere. Secundo ſciẽtia nobilitatur demonſtratio
nis certitudine, & modo procedendi. Quoniam cum ratio formalis ſciẽtiæ ſit
cauſæ cognitio, & ad effectum processus, uel contra: Et quanto huiusmodi no
titia eorum firmior eſt, tanto & ſciẽtia nobilior. Tanto autẽ notitia eſt firmior,
quanto processus certior & demonſtratio uigorofior. Quare certitudine modi
demonſtrandi, ſciẽtia quælibet nobilitatur. Aſtronomia autem utroq; modo

ſciẽtiarũ ra
tio formalis.

reliquas

- A** reliquas scientias uincit & excellit. Primo quidem nobilitate subiecti. Subiectū enim eius est corpus cœleste mobile circa mediū. Tale autem quum sit subiectū, nobilius est subiectis scientiarū mathematicarum: quæ quidem quantitates sunt: Vt magnitudo & numerus: ut omnes fatent. Præterea quoniā in generabile, incorruptibile, nec crescens, nec decrescens, nec uariatione permutat, sed semper in propria uisuræ naturæ subsidijs nixū custodit: Primo de cœlo & mundo. Quod ob eius excellentiā locū nobiliorem, altiorē & primo Principio propinquiorē sibi uendicauit, & omniū generabilium & corruptibilium causa, ex omniū sūa philosophorum. Corpus igit cœleste, inter omnia corpora præstantissimū est. Quocirca astronomia excellit alias mathematicas scientias: minime autē diuinā. Accedit ad hoc, quod cœlestium corporū formas inuestigātes, ad DEVM propius accedūt: hac uia Prima causa potissimū & facilius dignoscitur. Quare sacræ theologiæ tanq̄ domine, ipsa astronomia, ut ancilla, præ ceteris famulatur. Testis est diuus Paulus ad Roma. 1. Inuisibilia DEI, à creatura mundi p̄ ea quæ facta sunt, intellecta cōspiciunt: sempiterna quoq̄ uirtus & diuinitas. Sed inter omnes creaturas uisibiles, cœlestia corpora, de quibus astronomia cōsiderat, sua magnitudine ac multitudine, suorumq̄ motuū & influxū mira uarietate, uariāq̄ uirtute, in DEI cognitionem & admirationē maximē nos inducūt. Quare Dauid psal. 18. egregie cecinit. Cœli enarrāt gloriā DEI, & opera manuū eius annunciat firmamentum: Et eodem psal. Domine dominus noster, quā admirabile est nomen tuū in uniuersa terra. Quoniā uidebo cœlos tuos, opera digitorum tuorum, lunā & stellas, quæ tu fundasti. Et ideo astronomia haud indigne naturalis theologia nominat. Quia sicut superior theologia ad DEI cognitionē per supernaturalem fidem inducit: sic ista, tanq̄ inferior ancilla, eidem subseruiens, ad diuinæ cognitionis introductionē per naturalem rationē manu ducit. Nam per effectus in cognitionē causæ descendimus. Ad idem August. 11. de ciui. cap. 21. Tria quasi (inquit) maxime scienda de creatura, nobis oportuit intimari. Quis eam fecerit, per quid fecerit, & quare fecerit. Si ergo querimus quis fecit. Deus est: Si per quid fecerit, dixit fiat, & facta est. Si quare fecerit, quia bona est. Nec author est excellentior Deo: Nec ars efficacior DEI uerbo: Nec causa melior, q̄ ut bonum crearetur à bono Deo. Et idem, non tamen in eo capitulo. Ex perpetuitate creaturarum, intelligitur creator æternus: ex ordine & dispositione, sapiens: ex gubernatione, bonus. Ad ea pulchre alludit poëta Ouidius primo Fastorum, inquit.
- C** Quid uetat & stellas, ut quæq̄ oriturq̄ caditq̄
Dicere: promissi pars fuit illa mei.
Felices animæ quibus hæc cognoscere primū,
Inq̄ domos superas scandere cura fuit.
Credibile est illos pariter uitisq̄ iocisq̄,
Altius humanis exeruisse caput.
Non uenus & uinum sublimia pectora fregit
Officiumque fori, militiæue labor.
Nec leuis ambitio, perfusoq̄ gloria fuco
Magnarumque fames sollicitauit opum.
Admouere oculis distātia sydera nostris
Aetheraq̄ ingenio supposuere suo.
- Sic petit cœlū, nō ut ferat Ossan Olympus.
Sūmaq̄ Peliacus sydera tangat apex.
- Est & secūdo hæc scientia nobilis & dignissima demonstrādi certitudine & firmitate. Probat namq̄ certissimis ratiōibus, scilicet mathematicis demonstrationibus, in q̄bus nulla intercipitur ambiguitas, sed retinet certitudinis gradū supremū Testis est Auerois scdo metaphysices. Quare ratiōe procedendi & naturalem excedit (metaphysica) & diuinam, non tamen mathematicam. Modo autem procedendi uirtus mathematico, ut est uidere in Almagesto Ptolemæi. Et ideo certissima est prædicanda.

Astronomiæ
nobilitas.

Aristote.

Paulus aposto

Naturalis The
ologia.

Augusti.

Ouidius

Auerrois